

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК: ГІПОТЕТИЧНІ ТА ФАКТИЧНІ ІНДИКАТОРИ ЗМІН

С.А. СТАХУРСЬКА,

к.е.н., Національний університет харчових технологій

С.В. ТКАЧУК,

к.е.н., Національний університет харчових технологій

В.О. СТАХУРСЬКИЙ,

Національний університет харчових технологій

Актуальність дослідження. В умовах глобалізації економіки та забезпечення стабільного розвитку для України все більшої актуальності набуває питання індикації результативності цих явищ, зокрема дослідження ефективності здійснення інноваційно-інвестиційних процесів, у тому числі за рахунок іноземного інвестування, до якого сьогодні висувують дуже багато очікувань.

Метою дослідження є з'ясування впливу інноваційно-інвестиційних процесів, зокрема іноземного інвестування, на результативність розвитку економіки та визначення гіпотетичних індикаторів змін, які засвідчують наявність розвитку, і порівняння їх з фактичними індикаторами.

Методи дослідження: порівняння, узагальнення, індукції та дедуції, аналізу та синтезу, графічні методи.

Результати дослідження. Проаналізовані сутнісні характеристики процесів розвитку та їх результативності. Показано вплив інноваційно-інвестиційних процесів на розвиток підприємств. Визначені та охарактеризовані гіпотетичні індикатори змін, що засвідчують результативність розвитку. Проаналізовані фактичні індикатори змін та з'ясовані їх основні відмінності від гіпотетичних. Здійснено порівняння гіпотетичних та фактичних індикаторів змін, очікуваних від іноземного інвестування. Виявлені проблеми на шляху отримання бажаних результатів розвитку та запропоновані способи їх подолання.

Висновки. Фактична результативність інвестиційно-інноваційних процесів, у тому числі від іноземного інвестування не відповідає гіпотетичним очікуванням. Основними проблемами окрім загальновідомих є недостатня частка інноваційної

складової в процесах інвестування, незначне спрямування іноземних інвестицій у виробничу сферу. Серед шляхів подолання проблем ефективності іноземного інвестування щодо забезпечення процесів розвитку підприємств можна запропонувати такі: 1) переспрямування іноземних інвестицій в напрямку інноваційного оновлення діючих виробничих підприємств та створення нових бізнес-процесів у виробничій сфері – за рахунок відповідних важелів державної інноваційно-інвестиційної політики, зокрема відносно іноземних партнерів та інвесторів; 2) спрямування зусиль на першочергове формування інвестиційних вкладень за рахунок власних, зокрема внутрішніх джерел (збільшення можливостей зростання обсягів накопичення власних коштів підприємств, створення вигідних умов для залучення та запозичення); 3) сприяння та стимулювання інноваційної активності підприємств як визначального чинника їх розвитку.

Ключові слова: інвестиції, іноземне інвестування, розвиток, інноваційний розвиток, гіпотетичні індикатори змін, фактичні індикатори змін.

ИННОСТРАННЫЕ ИНВЕСТИЦИИ И ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ: ГИПОТЕТИЧЕСКИЕ И ФАКТИЧЕСКИЕ ИНДИКАТОРЫ ИЗМЕНЕНИЙ

С.А. СТАХУРСКАЯ,
С.В. ТКАЧУК
В.А. СТАХУРСКИЙ

Актуальность исследования. В условиях глобализации экономики и обеспечения стабильного развития для Украины все большую актуальность приобретает вопрос индикации результативности этих явлений, в частности исследование эффективности осуществления инновационно-инвестиционных процессов, в частности за счет иностранного инвестирования, к которому сегодня выдвигают очень много ожиданий.

Целью исследования является определение влияния инновационно-инвестиционных процессов, в частности иностранного инвестирования, на результативность развития экономики и определение гипотетических индикато-

ров изменений, которые свидетельствуют о наличии развития, и сравнение их с фактическими индикаторами.

Методы исследования: сравнение, обобщение, индукции и дедукции, анализа и синтеза, графические методы.

Результаты исследования. Проанализированы сущностные характеристики процессов развития и их результативности. Показано влияние инновационно-инвестиционных процессов на развитие предприятий. Определены и охарактеризованы гипотетические индикаторы изменений, которые свидетельствуют о результативности развития. Проанализированы фактические индикаторы изменений и определены их основные отличия от гипотетических. Осуществлено сравнение гипотетических и фактических индикаторов изменений, ожидаемых от иностранного инвестирования. Определены проблемы на пути получения желаемых результатов развития и предложены способы их преодоления.

Выводы. Фактическая результативность инвестиционно-инновационных процессов, в частности от иностранного инвестирования не отвечает гипотетическим ожиданиям. Основными проблемами кроме общеизвестных являются недостаточная доля инновационной составляющей в процессах инвестирования, незначительное направление иностранных инвестиций в производственную сферу. Среди путей преодоления проблем эффективности иностранного инвестирования касательно обеспечения процессов развития предприятий можно предложить такие: 1) перенаправление иностранных инвестиций на инновационное обновление действующих производственных предприятий и создание новых бизнес-процессов в производственной сфере – за счет соответствующих рычагов государственной инновационно-инвестиционной политики, в частности относительно иностранных партнеров и инвесторов; 2) направление усилий на первоочередное формирование инвестиционных вложений за счет собственных, в частности внутренних источников (увеличение возможностей роста объемов накопления собственных средств предприятий, создание выгодных условий для привлечения и заимствования); 3) содействие и стимулирование инновационной активности предприятий как определяющего фактора их развития.

Ключевые слова: инвестиции, иностранное инвестирование, развитие, инновационное развитие, гипотетические индикаторы изменений, фактические индикаторы изменений.

FOREIGN INVESTMENTS AND INNOVATIVE DEVELOPMENT: HYPOTHETICAL AND ACTUAL INDICATORS OF CHANGE

S. STAKHURSKA,
S. TKATCHUK,
V. STAKHURSKIY

Relevance of research. *In the conditions of globalization of economy and ensuring of stable development for Ukraine, the question of indication of the effectiveness of these phenomena, in particular the study of the efficiency of implementation of innovation-investment processes, including due to foreign investment, to which many expectations are being raised, is becoming increasingly relevant.*

The purpose of this study is to find out the impact of innovation and investment processes, in particular foreign investment, on the effectiveness of the economy and to identify hypothetical indicators of changes that indicate the presence of development, and to compare them with actual indicators.

Research methods: comparison, generalization, induction and deduction, analysis and synthesis, graphical methods.

Results of work. *The essential characteristics of development processes and their effectiveness are analyzed. The influence of innovation and investment processes on the development of enterprises is shown. Hypothetical indicators of changes, which testify to the effectiveness of development, have been identified and characterized. The actual indicators of change are analyzed and their main differences from the hypothetical ones are found out. Hypothetical and actual indicators of changes expected from foreign investment have been compared. The problems on the way of obtaining the desired results of development are revealed and the ways of their overcoming are suggested.*

Conclusions. The actual effectiveness of investment-innovation processes, including foreign investment, does not meet hypothetical expectations. The main problems besides the well-known ones are the insufficient share of the innovative component in the investment processes, the insignificant directing of foreign investments into the production sphere. Among the ways to overcome the problems of foreign investment efficiency in providing business development processes are the following: 1) redirection of foreign investments in the direction of innovative renewal of existing manufacturing enterprises and creation of new business processes in the production sphere - at the expense of the relevant levers of the state innovation and investment policy, in particular with respect to foreign partners and investors; 2) focusing efforts on the priority formation of investment investments at the expense of own, in particular internal sources (increase of possibilities

of growth of volumes of accumulation of own funds of enterprises, creation of favorable conditions for attracting and borrowing); 3) promotion and stimulation of innovative activity of enterprises as a determining factor of their development.

Keywords: *investments, foreign investment, development, innovation development, hypothetical indicators of change, actual indicators of change.*

Постановка проблеми. В умовах глобалізації економіки та забезпечення стабільного розвитку для України все більшої актуальності набуває питання оцінки результативності цих процесів, зокрема дослідження ефективності здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності, у тому числі спричиненої іноземним інвестуванням. До іноземного інвестування більшість дослідників цих процесів висувають дуже багато очікувань, їх сподівання на забезпечення економічного розвитку деколи занадто перебільшені. Зазначимо, що розуміння сутності розвитку не завжди є однозначним, а деколи воно спірне. Втім більшість авторів все більше ототожнюють процеси іноземного інвестування та розвитку, намагаючись апіорі встановити між ними причинно-наслідковий зв'язок. З огляду на актуальність проблеми та невизначеність ряду спірних питань постає необхідність визначити сутнісні характеристики процесів розвитку та їх результативності, показати вплив інноваційно-інвестиційних процесів на розвиток підприємств, визначити гіпотетичні та фактичні індикатори змін, що засвідчують результативність розвитку і показати їх основні відмінності. При цьому слід порівняти гіпотетичні та фактичні індикатори змін, очікувані від іноземного інвестування, та з'ясувати проблеми на шляху отримання бажаних результатів розвитку і показати можливі способи їх подолання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій з проблеми. Згідно аналізу останніх досліджень та публікацій, сутнісні характеристики розвитку не завжди однозначні, є проблема індикації результативності цих процесів, економічний розвиток виправдано пов'язується з інноваційно-інвестиційним процесом, автори наукових публікацій покладають значні очікування на іноземні інвестиції і тому приділяють значну увагу проблемам підвищення інвестиційної привабливості української економіки. На сьогодні багато наукових праць присвячено питанням проблемності залучення іноземних інвесторів в економіку країни, зокрема серед основних причин невдач висуваються неефективність державної інвестиційної політики, проблеми політичного, економічного, законодавчого характеру, пропонуються системні заходи з боку держави по сприянню залучення іноземних інвесторів в Україну [1 – 7]. На основі аналізу останніх досліджень можна зробити висновок, що українська економіка потребує активного ефективного інноваційно-інвестиційного процесу, але він має бути великома-

сштабним і спрямованим на розвиток країни. Постає питання виявити існуючі перешкоди та запропонувати шляхи переведення очікуваних гіпотетичних змін від інвестування у фактичні.

Мета статті. З'ясувати вплив інноваційно-інвестиційних процесів, зокрема іноземного інвестування, на результативність розвитку економіки та визначити гіпотетичні індикатори змін, які засвідчують наявність розвитку, і порівняти їх з фактичними індикаторами.

Виклад основного матеріалу.

Поняття сутності розвитку є багатограним, різні автори трактують його по-різному. Загалом, економічний розвиток розуміють як незворотні, спрямовані та закономірні зміни економічної системи суспільства, внаслідок яких зростає диференціація складу елементів економічної системи, ускладнюється структура, підвищується рівень самоорганізації, з'являються нові види діяльності, зростають рівень доходів і задоволення потреб і загалом якість життя та рівень розвитку людей [8]. Розвиток пов'язаний з істотними змінами у структурі виробничих сил та технологічному базисі. Розвиток насамперед передбачає якісні еволюційні зміни на відміну від економічного зростання, що характеризується екстенсивними процесами та зміною кількісних параметрів. Очевидно, що такі параметри розвитку як якісність змін, незворотність, закономірність, спрямованість - передбачають використання сукупності технологій розвитку, серед яких основним є проєктний підхід, що забезпечує досягнення інноваційної складової розвитку. Це вимагає значних обсягів інвестування, при цьому досить часто йдеться про іноземні інвестиції як кращий варіант вирішення існуючих проблем щодо активізації інноваційно-інвестиційних процесів. Взаємозв'язок інноваційно-інвестиційних процесів та їх вплив на розвиток підприємств відображено на рис. 1.

Що ми прагнемо отримати від інвестицій, зокрема іноземних? Очевидно – певних змін, що засвідчують розвиток. Розглянемо їх через призму гіпотетичних індикаторів таких змін, тобто бажаних та очікуваних результатів, що теоретично обґрунтовуються логікою інноваційно-інвестиційних процесів розвитку. Досить часто розвиток ототожнюється зі зростанням і оцінюється збільшенням кількісних показників діяльності. Розвиток проявляється в першу чергу в якісних змінах, а кількісні зміни можуть їх супроводжувати. Потрібно аналізувати ці процеси в першу чергу за проявами якісних змін таких як впровадження нових технологій, нового інноваційного обладнання, нової продукції, досягнення нових параметрів якості продукції та результатів діяльності.

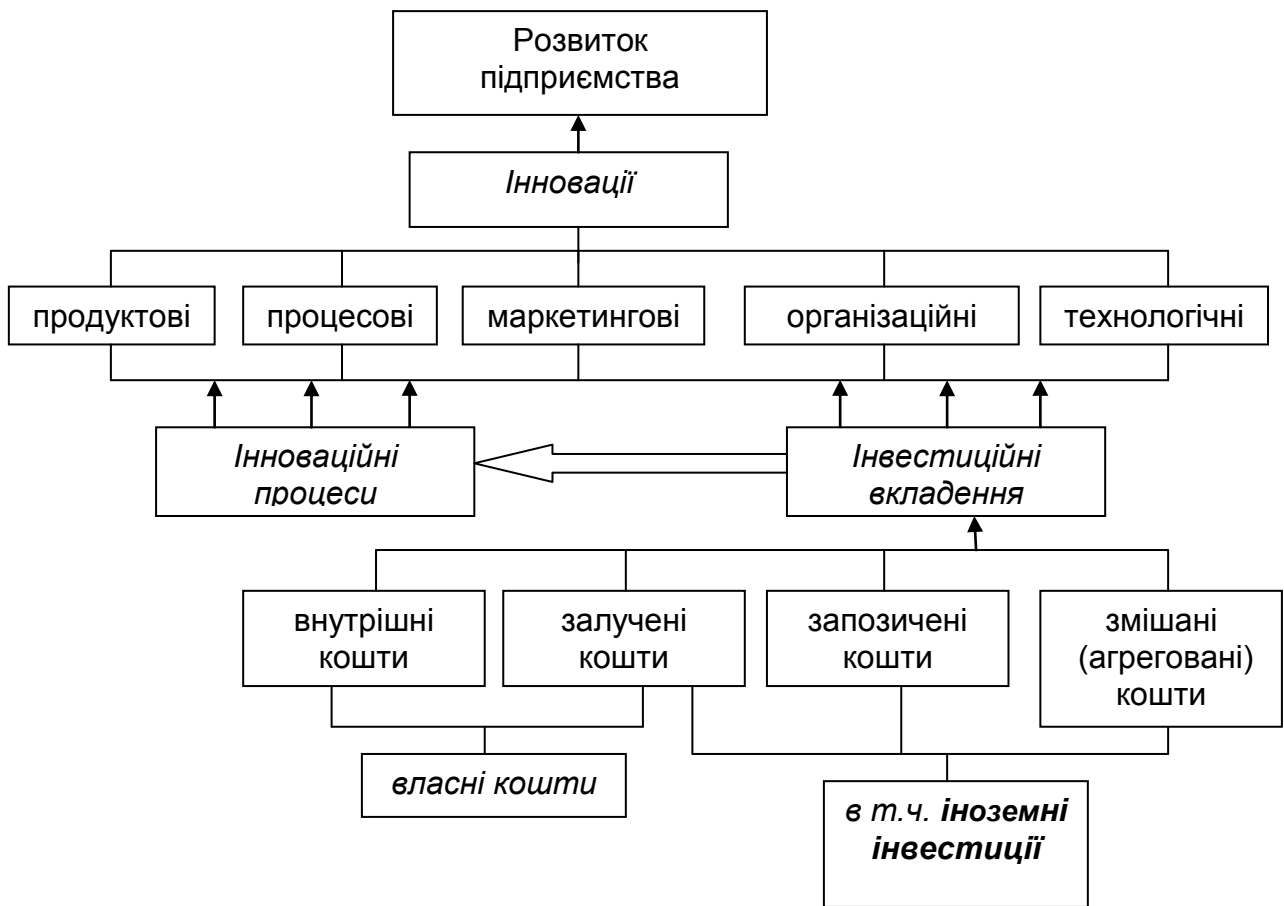

Рисунок 1. Вплив інноваційно-інвестиційних процесів на розвиток підприємства
[запропоновано авторами на основі джерел 1 – 8]

Результативністю цих процесів має бути задоволення нових потреб споживачів, підвищення та встановлення нових більш прогресивних параметрів їх життя, удосконалення соціальних та екологічних позицій, ресурсозбереження та ресурсозаощадження, розвиток наукового, виробничого, трудового потенціалу, створення нових компетенцій, формування та зростання іміджу виробника тощо. Огляд публікацій щодо даних процесів, аналіз статистичної інформації та власні спостереження авторів вказують на недостатню фактичну результативність процесів інвестування, зокрема іноземних інвестицій, які не завжди пов'язані з інноваціями та розвитком. Порівняння гіпотетичних та фактичних індикаторів змін представлені на рис. 2.

Існує думка щодо необхідності залучення значних обсягів іноземних інвестицій, доцільність цього не завжди підтверджується практикою, навіть якщо вони ефективно використовуються. Світовий досвід вказує на те, що обсяги прямих іноземних інвестицій не повинен перевищувати 6 % від ВВП. Частка прямих іноземних інвестицій у ВВП України протягом 2010–2018 рр. знаходиться в межах 31,5–48,3% [7, с.72]. Це

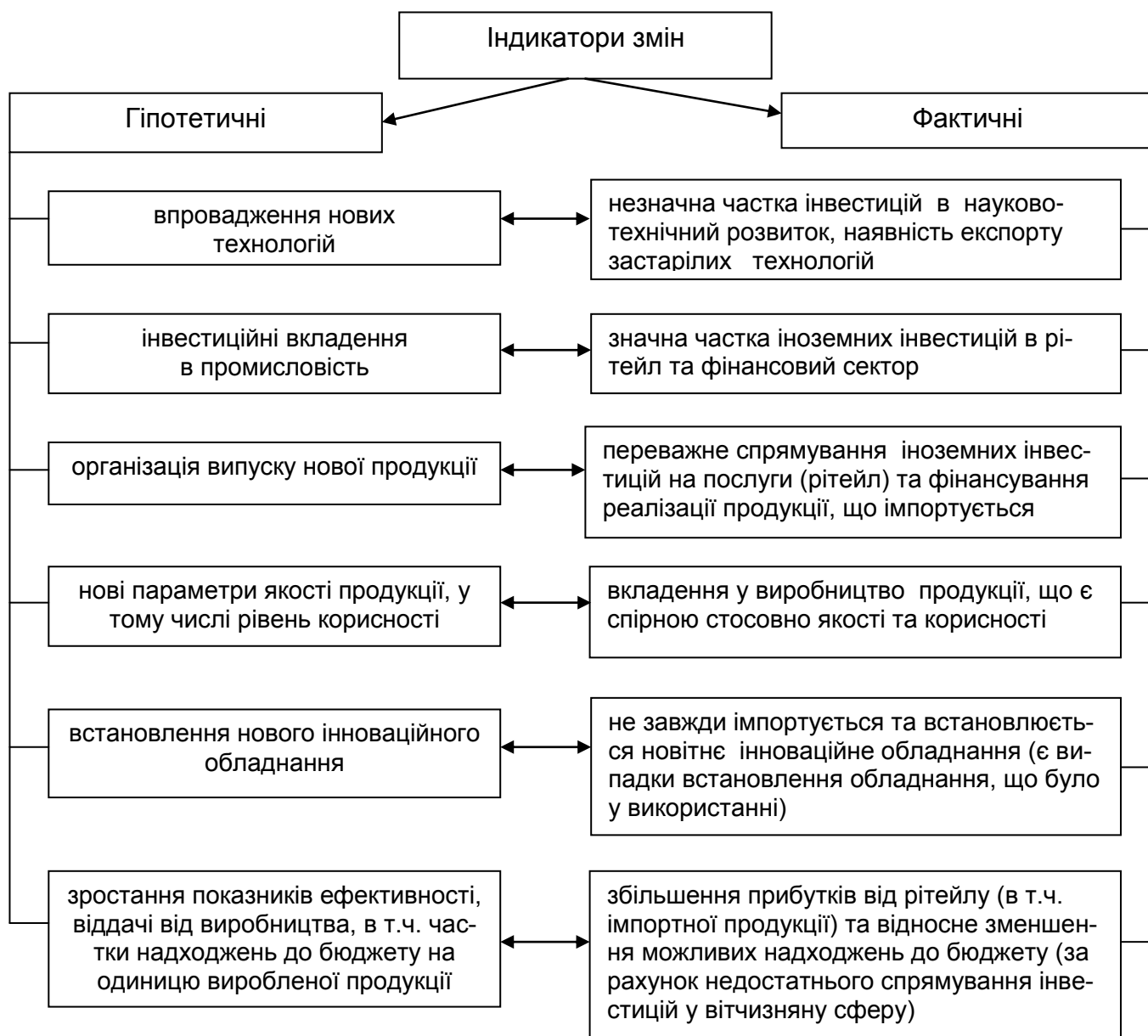

Рисунок 2. Порівняння гіпотетичних та фактичних індикаторів змін, очікуваних від іноземного інвестування

[запропоновано авторами на основі джерел 1 – 7]

вказує на залежність економіки країни від зовнішнього фінансування і може свідчити про загрози фінансово-економічній безпеці. З іншого боку вважається, що обсяги іноземного інвестування не повинні перевищувати вітчизняні. В Україні частка коштів іноземних інвесторів досить незначна і за 2010-2018 рр. коливається в межах 3,0 – 0,3% [9]. Найбільші обсяги інвестування відбуваються за рахунок власних коштів підприємств та організацій (в середньому за період 2010-2018 р.р. – їх частка становила 70%). При цьому починаючи з 2015 р. індекси капітальних інвестицій значно

перевищують індекси ВВП. Вище наведені факти вказують на неефективність інвестиційних процесів, депресивні явища в економіці та відсутність розвитку.

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) вкладено в економіку України інвесторами 76 країн світу. Найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до підприємств промисловості (33,0% у 2018р.), а також до установ і організацій, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю і ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (16,7% у 2018р.), операції з нерухомим майном (12,4% у 2018р.), фінансову та страхову діяльність (10,9% у 2018р.). До основних країн-інвесторів належать Кіпр – 27,5%, Нідерланди – 21,9%, Велика Британія – 6,1%, Німеччина – 5,2%, Швейцарія – 4,8%, Віргінські острови (Брит.) – 4,1% (станом на 31 грудня 2018р.) [9]. Слід зазначити, що за даними Мінфіну в 2018р. більшість прямих інвестицій в Україну – це повернення українських коштів з офшорів і докапіталізація банків.

Іноземні інвестиції найчастіше надходять в ті галузі, де вже інтенсивно здійснюються капіталовкладення і досягнуто високого рівня рентабельності ("притягування" іноземних інвестицій до внутрішніх, оскільки там вже відбувається здійснення економічного зростання і розвитку за рахунок власних джерел). Тобто вагомі інвестиційні проєкти зокрема інноваційного спрямування здійснюються за умови поєднання вітчизняного та іноземного капіталів. Це вказує на першочергову необхідність активізації внутрішнього інвестиційного процесу, що вимагає концентрації зусиль на формуванні внутрішніх інвестиційних ресурсів.

Висновки. У відповідності до мети статті були визначені і порівняні гіпотетичні та фактичні індикатори змін, що вказують на розвиток економіки під впливом інноваційно - інвестиційних процесів, зокрема іноземного інвестування, що дозволило систематизувати існуючі проблеми та запропоновані шляхи їх подолання. Фактична результативність інвестиційно-інноваційних процесів, у тому числі від іноземного інвестування не відповідає гіпотетичним очікуванням. Основними проблемами окрім загальновідомих є недостатня частка інноваційної складової в процесах інвестування, незначне спрямування іноземних інвестицій у виробничу сферу. Серед шляхів подолання проблем ефективності іноземного інвестування щодо забезпечення процесів розвитку підприємств можна запропонувати такі:

- 1) переспрямування іноземних інвестицій в напрямку інноваційного оновлення діючих виробничих підприємств та створення нових бізнес-процесів у виробничій сфері – за рахунок відповідних важелів державної інноваційно-інвестиційної політики, зокрема відносно іноземних партнерів та інвесторів;

- 2) спрямування зусиль на першочергове формування інвестиційних вкладень за

рахунок власних, зокрема внутрішніх джерел (збільшення можливостей зростання обсягів накопичення власних коштів підприємств, створення вигідних умов для залучення та запозичення);

3) сприяння та стимулювання інноваційної активності підприємств як визначального чинника їх розвитку.

Література

1. Інвестиційний клімат в Україні. – Мінекономрозвитку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua.
2. Інвестування в Україні в умовах глобалізації : монографія / за ред. В. Г. Федоренко, І. М. Грищенко, Г. Є. Воронкової. – Київ : ДКС-центр, 2016. – 324 с.
3. Колеватова А. В. Сучасний стан залучення іноземних інвестицій в економіку України. – Глобальні та національні проблеми економіки, 2018, № 22. – С. 1080–1084. Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/200>.
4. Маркевич К. Хто і як інвестує в Україну. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://razumkov.org.ua/statti/khto-i-iak-investuie-v-ukrainu>.
5. Матюшенко І. Ю., Дмитрієв В. М., Азаренкова О. В. Іноземні інвестиції в підприємницькій діяльності України : монографія. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна. – 2013. – 190 с.
6. Обушний С. М., Мельник О. О. Сучасні тенденції залучення іноземних інвестицій в економіку України. – Вчені записки Університету «КРОК», 2018, № 4. – С. 52–59. – Режим доступу: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-52-59>.
7. Савіцька О. П., Щур О. М., Савіцька Н. В. Активізація інвестиційних процесів в Україні. – БІЗНЕСІНФОРМ, 2019, № 10. – С.69-77.
8. Сіденко В. Р. Економічний розвиток – Енциклопедія сучасної України. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18796.
9. Статистичний щорічник України за 2018р.: Державна служба статистики України / за ред. І. Є. Вернера. – Житомир : ТОВ «БУК-ДРУК». – 481с.

References

1. Investicijnij klimat v Ukrayini. – Minekonomrozvitku. – [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: www.me.gov.ua.
2. Investuvannya v Ukrayini v umovah globalizaciji : monografiya / za red. V. G. Fedorenko, I. M. Grishenka, G. Ye. Voronkovoyi. – Kiyiv : DKS-centr, 2016. – 324 s.
3. Kolevatova A. V. Suchasnij stan zaluchennya inozemnih investicij v ekonomiku Ukraini. – Globalni ta nacionalni problemi ekonomiki, 2018, № 22. – S. 1080–1084. Rezhim dostupu: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/200>.

4. Markevich K. Hto i yak investuye v Ukrainu. – [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://razumkov.org.ua/statti/khto-i-iaak-investuie-v-ukrainu>.
5. Matyushenko I. Yu., Dmitriyev V. M., Azarenkova O. V. Inozemni investiciyi v pidpriyemnickij diyalnosti Ukraini : monografiya. – Harkiv : HNU imeni V. N. Karazina. – 2013. – 190 s.
6. Obushnij S. M., Melnik O. O. Suchasni tendenciyi zaluchennya inozemnih investicij v ekonomiku Ukraini. – Vcheni zapiski Universitetu «KROK», 2018, № 4. – S. 52–59. – Rezhim dostupu: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-52-59>.
7. Savicka O. P., Shur O. M., Savicka N. V. Aktivizaciya investicijnih procesiv v Ukraini. – BIZNESINFORM, 2019, № 10. – S.69-77.
8. Sidenko V. R. Ekonomichnij rozvitok – Enciklopediya suchasnoyi Ukraini. – Rezhim dostupu: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18796.
9. Statistichnij shorichnik Ukraini za 2018r.: Derzhavna sluzhba statistiki Ukraini / za red. I. Ye. Venera. – Zhitomir : TOV «BUK-DRUK». – 481s.